

FÓRUM

Árus Zsolt

Helyzet lesz. Talán. Remélhetőleg.

Igencsak ambiciózus, de el kell ismerni, ugyanakkor logikusnak tűnő feladatot is fogalmaz meg a vitaindító tanulmány végén a két szerző az Erdélyi Magyar Egyeztető Fórum számára, midőn azt mondják, hogy a kooperatív szembenállás egyik fő intézményévé kell válnia úgy, hogy az képes legyen nemcsak a közösségi érdek vitán felüli kérdéseinek megállapítására, hanem az elérésükhöz szükséges stratégiák kidolgozására is. (Most tekintsünk el attól, hogy a „kooperatív szembenállás” fogalmát próbáljuk meghatározni, képzeljük azt, hogy helyette az áll: „egyeztetés”.) Ahhoz ugyanis nem fér kétség, hogy alapvető nemzeti kérdésekben a romániai magyar politikai szervezeteknek meg kell állapodniuk, másképp a közösség jövője igencsak kérdéses, és első látásra ésszerűnek tűnik, hogy ha már létezik ez a keret, amit EMEF-nek hívnak, akkor célszerű azt egyrészt kibővíteni, másrészt a párbeszéd valódi fórumává alakítani.

Egészen más kérdés az, hogy ennek mi az esélye, illetve mikorra várható bármiféle elmozdulás a mostani állapotból. Ahhoz, hogy ezekre a kérdésekre választ tudjunk adni, szükséges az elmúlt évek alapos és minél objektívebb elemzése. Ez igen nehéz feladat, nemcsak azért, mert a közélet szereplői, az elemzések, értékelések szerzői kevés kivételtől eltekintve a folyamatok aktív résztvevői (példa erre pont a vitaindító egyik szerzője, de jómagam is), hanem azért is, mert sokszor kell azzal szembesülni, hogy ez vagy az az esemény, szervezet, szereplő nem az, aminek/akinek látszik. Hogy rögtön példát is mondjak: a vitaindító első oldalán a szerzők az RMDSZ ellenzékeként határozzák meg az EMNT-t, ami igencsak furcsa, ha az EMNT önmeghatározását, illetve létrejöttét nézzük, hisz az RMDSZ már jó ideje egy politikai párt (habár ők ezt a megállapítást vitatják, s ezzel is erősítik azt, amit előbb megfogalmaztam), ezzel szemben az EMNT 2003-as alakulásakor ekképpen határozta meg önmagát: „A ... 2003-ban létrejött Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács parlament jellegű közképviseleti testület,

amely az őshonos erdélyi magyar nemzeti közösség autonómia-törekvéseinek képviselőjére, jogszabályokba foglalására és elfogadtatására hivatott. Célja továbbá a romániai magyar politikai szervezetek munkájának összehangolása.” Következésképpen a testületet összességében az RMDSZ ellenzékeként meghatározni igencsak furcsa. Ugyanakkor, ha a dolgok időbeni alakulását nézzük (főleg az utóbbi három és fél évet), akkor ez a meghatározás akár helyesnek is nevezhető. S hogy a dolog még érdekesebb legyen, szintén a vitaindítóban találunk két további, erre vonatkozó kijelentést: „a FIDESZ ... a Magyar Ifjúsági Szervezetek Szövetségéből és Reform Tömörülésből szervesen kinőtt Erdélyi Magyar Nemzeti Tanácsot tekinti stratégiai partnerének”, illetve: „A 2003-as szatmárnémeti RMDSZ kongresszuson, Tőkés László tiszteletbeli elnökségének megvonása után az akkori belső ellenzék jelentős része elhagyja az RMDSZ-t, megalapítva az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanácsot, melyet az egész romániai magyarságra kiterjedő önkormányzati kezdeményezésként definiálnak”. Elmondható tehát, hogy míg az elmúlt nyolc évben az RMDSZ lényegében nem változott, addig az EMNT-re ez nem áll, sem deklarált céljaiban, sem struktúrájában, így nem csoda az, hogy az egyes közszereplők viszonyulása az EMNT-hez esetenként gyökeresen megváltozott az idők során.

Tizenegy év

Még ha el is tekintenénk az előző bekezdéstől, logikus, hogy a jövő fürkészése előtt célszerű áttekinteni a múltat, hisz a vitaindító szerzői ezt megtették ugyan, de túl a népi bölcsességen, miszerint több szem többet lát, már az említett részből is kiderül, hogy ugyanazt néha gyökeresen másképp is látja. A félreértések elkerülése végett azonban gyorsan leszögezem, hogy nem tekintem magam az igazság letéteményesének, így az alábbiakat senki ne próbálja a vitaindítóban leírtak kiigazításaként értelmezni még akkor sem, ha esetenként hivatkozni is fogok az ott olvashatókra. Azokhoz hasonlóan ezek is minden bizonnyal valamilyen mértékben szubjektívek (még akkor is, ha törekszem a tényszerűsége és tárgyilagosságra), de szívből remélem, hogy ezáltal hozzájárulok ahhoz, hogy az Olvasók tisztábban lássanak.

Egy dolog biztos: összefogásról azóta beszélhetünk érdemben, amióta névleg is megszűnt az erdélyi magyarság politikai egysége, vagyis 2000 óta, amikor a helyhatósági választáson Udvarhelyszéken az RMDSZ-nek egy másik bejegyzett magyar szervezettel (Udvarhelyi Polgári Egyesület) kellett megmérkőznie.

A brassói RMDSZ-kongresszuson elfogadott állammodellről (ami lehetővé tette volna a politikai pluralizmus megvalósulását az RMDSZ-en belül) a szövetség folyamatosan távolodott, s pár év alatt egy olyan centralizált versenypárt lett, amiben már azt se tűrték meg, ha valakinek más volt a véleménye. 1996-tól kedve a kormányzásban is szerepet vállaltak, így az is jól láthatóvá vált a gyakorlatban, hogy – ellentétben azzal, amit a pártpropaganda folyamatosan sulykolt és sulykol ma is – a kormányzati eszközök nem alkalmasak arra, hogy belátható időn belül közelebb vigyenek a nemzeti közösségünk jövője szempontjából oly fontos autonómia-formák kiépüléséhez.

Nem csoda hát, hogy viszonylag hamar létrejött az RMDSZ politikai alternatívája, a Magyar Polgári Szövetség (oly módon, hogy a 2000-es választásokon sikeresen szereplő Udvarhelyi Polgári Egyesület átalakult országos szervezetté). Erre az időszakra (2000–2008) még az volt jellemző, hogy az RMDSZ viszonylag könnyen védte meg politikai monopóliumát. 2000-ben ugyan kicsit későn ébredt, illetve lebecsülte a „veszélyt”, de látva az UPE sikerét (amelyre jellemző volt az, hogy még magukat az UPE alapítóit is meglepte a helyzet alakulása olyannyira, hogy a megyei önkormányzati listára kevesebb jelöltet tettek, mint ahány helyet aztán a választáson megszereztek), gyorsan lépett, s némi hatalmi segítséggel eltávolította a városi és a megyei testületből az UPE megválasztott képviselőit. 2004-ben az RMDSZ-vezetők már elővigyázatosabbak voltak, s utolsó pillanatban sikerült elérniük a választási törvény módosítását, de még így is kellett a Központi Választási Bizottság segítsége ahhoz, hogy az igencsak megszigorított követelményeknek eleget tevő Magyar Polgári Szövetség választási indulását megakadályozzák. Erről a nyolc évről tehát el lehet mondani, hogy ugyan már névleg sem létezett egységes magyar politikai érdekképviselő, az összefogásnak még bár az igénye sem merült fel, hisz az új politikai erő a megméretkezésben volt érdekelt, az RMDSZ-nek pedig akkor még sikerült adminisztratív eszközökkel megvédenie monopóliumát. (Félreértés ne essen: ez nem az RMDSZ erejét és befolyását bizonyítja, sokkal inkább azt, hogy a román államnak megfelel egy olyan magyar érdekképviselő, amelyik nem okoz sok fejfájást, mert a hatalom kezéből eszik, ezért jó okuk volt ezt az „érdekképviselőt” támogatni.)

Ilyen körülmények között a politikai pártok összefogására reális szükség és lehetőség csak 2008-ban adódott. Mielőtt azonban időben ilyen messze előreszaladnánk, térjünk vissza a 2003-as évre, ugyanis akkor jött létre az a két közképviselő (a Székely Nemzeti Tanács és az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, melyeket többen több okból szintén az RMDSZ politikai

ellenfelei közé sorolnak, s ezt nem tudni mi okból, a bevezető tanulmány szerzői is elkövetik, holott róluk tudni lehet, hogy a helyzetet jól ismerik, illetve részükről elvárható, hogy szakszerűen és pontosan fogalmazzanak), melyek az egyes településeken (illetve kistérségekben) megválasztott küldöttekből állnak, s céljuk kizárólag az autonómia-követelések artikulálása, megjelenítése és képviselése. A küldöttek között megtalálhatóak mind a két politikai tábor tagjai, illetve – legalábbis az SZNT esetében – igen nagy számban politikailag nem elkötelezett, korábban a közéletben semmilyen szerepet nem vállaló, de az autonómia ügyéhez hű személyek. Mindkét testület elfogadta munkadokumentumnak a dr. Csapó József által korábban elkészített autonómia státútumtervezeteket, közvitára bocsátotta, kiegészítette, javította, majd szavazással szentesítette azokat, s az autonómiák mellett elkötelezett parlamenti képviselők segítségével konkrét törvénykezdeményezés formájában letette őket a bukaresti parlament asztalára. Attól a pillanattól elmondható, hogy ugyan sokan sokat beszéltek már 1990 után autonómiákról, létezett számos, többé-kevésbé kidolgozott koncepció, de ezeken túl immár létezik az RMDSZ programjában is rögzített három szintű autonómiát leíró, a román alkotmányos és jogrendbe illeszkedő három törvénytervezet. (Innen kezdve teljesen értelmetlen arról beszélni, hogy el kell már dönten, mit akarunk, hogy csak beszélünk autonómiáról, de az nincs pontosan definiálva stb, stb. Azok, akik ilyeneket mondanak, csak azt próbálják leplezni, hogy ők maguk sem a tervezetek kidolgozásából nem vették ki a részüket, sem azok gyakorlatba ültetésén nem akarnak dolgozni. Üres kifogások, amelyekkel a tétlenségüket próbálják leplezni és mentesíteni.) Ezek a testületek, pont létrejöttük és összetételük alapján, valamint azért, mert deklaráltan nem akartak részt venni a politikai versenyben, kiváló keretet jelenthettek volna a nemzetpolitikai egyeztetésre, a mindenki által elfogadott célokhoz vezető út felvázolására, stratégiák és taktikák kidolgozására, valamint a gyakorlatba ültetésük összehangolására. Hogy ebből végül semmi sem lett, annak a magyarázata elég kézenfekvő: a hatalmi monopóliumot birtokló RMDSZ számára fontos volt az, hogy erejét azzal is demonstrálja, hogy a pártvezetés szintjén látványosan távol tartsa magát ezektől a testületektől. Markó Béla minden bizonnyal úgy gondolta, hogy a pártja gyengeségeként lehetett volna értelmezni azt, ha elfogadja a nemzeti tanácsok által felkínált keretet, s bármiféle egyeztetésbe kezd a nemzetstratégia kérdéseiről. (Ez a merev elzárkózás persze azt is világossá tette, hogy az RMDSZ csak névleg magyar érdekképviselő, a gyakorlatban a vezetőség érdekeit foggal és körömmel védő versenypárt. Sajnos az egység-demagógia elegendő muníciót biztosított nekik ahhoz, hogy a politikai kultúra nem túl

magas fokán álló romániai magyarság többségét újra és újra rávegyék arra, hogy választáskor a tulipánra pecsételjen.)

Ezt a helyzetet a két nemzeti tanács igencsak különböző módon élte meg és kezelte.

A Székely Nemzeti Tanács az elmúlt nyolc év során lényegében töretlenül halad előre az alakuláskor kijelölt úton. Székelyföld autonómia-statútumát újra és újra benyújt(at)ja a bukaresti parlamentbe, ezzel párhuzamosan tevékenykedik az autonómia fogalmának a társadalmiasításán, napi tevékenységében, rendezvények és kiadványok által viszi mind több emberhez (magyarokhoz és románokhoz egyaránt) közel az autonómia fogalomtárát, miközben önálló külpolitikát is épít, kapcsolatokat létesít anyaországi és európai intézményekkel és személyiségekkel, keresi a fogódzókat a nemzetközi dokumentumokban ugyanakkor az európai jogrend bővítését is célul tűzve ki. Ideológiától függetlenül kapcsolatot tart fenn politikai pártokkal, idehaza is meg külföldön is, amikor pedig idehaza választásokat tartanak, akkor nem áll személyek és pártok mellé, hanem csak azt kéri a választóktól, vizsgálják meg alaposan, hogy az egyes jelöltek miképpen viszonyulnak a gyakorlatban Székelyföld autonómiájához, s annak alapján hozzák meg a döntésüket.

Ettől eltérően az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, mintegy igazolván a vitaindítónak amúgy meglepő állításait, megnyilvánulásaiban fokozatosan eltávolodott a létrejöttékor deklarált struktúrától és céloktól, s egyre inkább a politikai küzdőtér szereplőjeként nyilvánul meg. Nem egészen három év alatt a pártok feletti, autonomista közképviselő oda jutott, hogy egyfajta politikai pártként választási együttműködésről tárgyal az RMDSZ-szel. Mindez abban a pillanatban azért nem volt még olyan feltűnő, mert formálisan arról folytak az alkudozások, hogy Tőkés László milyen feltételekkel vállalja azt, hogy az RMDSZ jelöltje legyen a 2007-es EP-választáson. Ugyanakkor elmondható az is, hogy azok a tárgyalások eleve a külön indulás bejelentését megelőző tiszteletkörök voltak, hisz messziről látszott, hogy Tőkés Lászlónak – a magyarság szempontjából amúgy igencsak helyes és kívánatos – előfeltételeit az RMDSZ semmi szín alatt nem tudja, de nem is akarja teljesíteni. Esetleg az okozhatott némi izgalmat, hogy Markóék elutasítása ellenére vajon Tőkés László beadja-e a derekát, de véleményem szerint az is inkább csak az RMDSZ-propaganda keltette látszat volt, valós esély nélkül. (Sokan emlékeznek bizonyára arra, hogy az RMDSZ tárgyalóküldöttsége szerint a püspök már-már hajlott arra, hogy engedjen, erre ösztönözte őt a vitaindító tanulmány egyik szerzője is, s csak Szász Jenő határozott és kategorikus közbelépése miatt hiúsult meg végül a megállapodás.

Aki valamennyire is ismeri Tőkés Lászlót, illetve aki figyelemmel kíséri a közélet alakulását, az nehezen fogja elhinni, hogy ez így történt. Sokkal valószínűbb az, hogy ez a híresztelés része annak az RMDSZ-stratégiának, melynek keretében Szász Jenőt agresszívnek, megállapodásra, együttműködésre képtelennek festi a párt propaganda-gépezete, s vele szembe állítja a belátó, a jó ügy érdekében engedni is tudó, toleránsabb Tőkés Lászlót. Ilyen értelemben ez a híresztelés – RMDSZ-résről – a 2009 elején létrejött megállapodást készíthette elő.)

A 2007-es EP választás valóban fordulópontot jelentett az 1989 utáni erdélyi magyar közéletben, mert először történt meg, hogy országos jelentőségű választáson magyar jelölt az RMDSZ-en kívül (de mondhatjuk úgy is, hogy az RMDSZ ellenében) indult, s meggyőző eredménnyel nyert. Nem kétséges azonban, hogy ebben a győzelemben komoly szerepet játszott a 2004-es választásokon az indulás jogától megfosztott, s azóta revansra vágyó Magyar Polgári Szövetség is. Aktivisták egész hada mozdult meg, gyűjtötte az aláírásokat, majd szervezte a kampányrendezvényeket, mozgósított, s ellenőrizte a választások tisztaságát. Ezek az emberek úgy tekintettek Tőkés Lászlóra, mint a „nemzeti oldal” vezérére, arra a személyiségre, aki mögé fel lehet sorakozni, s nem utolsósorban aki majd szellemi vezérük lesz a 2008-as választásokon is. (Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy 2008 tavaszán számos helyen s esetben hangzott el főleg Székelyföldön az, hogy mi is kampányoltunk neki, el is vártuk, hogy most itt legyen velünk, illetve esetenként a szemrehányás, hogy bezzeg tavaly mi kampányoltunk neki, s ő most nem segít nekünk.)

Így érkezett el a 2008-as választási év. Ennek első releváns eseménye az volt, hogy a törvényszék jogerősen bejegyezte a Magyar Polgári Pártot, így létrejött az az intézményi keret, ami immár garantálta, hogy a polgári oldal részt vehet a helyhatósági választásokon. A felkészülésre igen kevés idő maradt, az RMDSZ pedig – számolva azzal, hogy a pártbejegyzést esetleg nem tudja megakadályozni – jó időben összeállította a maga jelöltlistáit, megkönykeztén olyan, addig a politikában szerepet nem vállaló helyi személyiségeket is, akik esetleg épp az RMDSZ kudarcos politikája miatt készültek feladni addigi álláspontjukat, de mivel a Polgári Párt bejegyzése az utolsó pillanatig kétséges volt, inkább elfogadták az RMDSZ listáján való indulást azért, hogy bele tudjanak szólni a közügyekbe. Ez a tény is közrejátszott abban, hogy a Polgári Párt ugyan számos jelöltet juttatott önkormányzati tisztségbe, de nem ért el olyan átütő sikert, ami egyértelművé tette volna mindenki számára azt, hogy az őszi parlamenti választás előtt a két pártnak valamiféle megállapodásra kell jutni, másképp veszélybe kerül a parlamenti

jelenlét. Az RMDSZ tehát elveszítette monopóliumát, de ennek jelentőségét sikeresen minimalizál(hat)ta azzal, hogy továbbra is erős, meghatározó szerepe van, az őszi választásokon képes önállóan indulni, s bejutni a parlamentbe. Ebben persze nem kis szerepe volt a választási törvény azon kiskapujának (ami ismét a román hatalom kifejezetten nekik nyújtott segítsége), amelyik bevezette az alternatív választási küszöböt, s ily módon garantálta számukra, hogy ha nem is jön össze már az 5%, azért még ott lesznek a parlamentben. Nem csoda tehát, hogy a közösség elvárásainak megfelelően az RMDSZ nyitottnak mutatkozott ugyan egy választási együttműködésre a Magyar Polgári Párttal, de a valóságban esze ágában sem volt ilyen megállapodást megkötni. Ezt világosan mutatja az, hogy minekutána megfogalmazta fából vaskarika jellegű feltételét (az úgynevezett belső koalícióról), s azt hosszas mérlegelés után a polgári oldal elfogadta, még a matematika elemi szabályait is megváltoztatták volna (például sajátos százalékszámításokba bonyolódtak), illetve újabb és újabb feltételeket találtak ki arra vonatkozóan, hogy kik lehetnek az RMDSZ színeiben induló polgári jelöltek, csak azért, hogy ellehetetlenítsék a közös indulást. Az már a polgári oldal kommunikációs gyengeségének is felróható, hogy ennek ellenére nem tudta világossá tenni a közvélemény előtt, hogy az RMDSZ csak mimeli a megállapodási szándékot.

2008 nyarán következett be az a pillanat is, amikor az EMNT végleg szakított közképviseleti jellegével, s a pártpolitika porondjára lépett. Közvetlenül a helyhatósági választások után Tókés László még a két párt közötti közvetítést vállalta fel, de a történet igen furcsán alakult. Először a Polgári Párt vezetőivel találkozott (zárt ajtók mögött), ahol ezek előadták, hogy pontosan az alternatív küszöbre vonatkozó előírás biztosítja azt, hogy ha a két párt koalícióban indul, akkor arra is érvényes az alternatív küszöb, ami garantáltan biztosítja a parlamentbe jutást. Így a két párt erőit valóban össze lehetne adni, az összefogás mozgósítaná az egész romániai magyarságot, s erős parlamenti képviselet jöhetne létre. Az EMNT elnöke az elgondolást jónak nevezte, s ígéretet tett arra, hogy ezt az álláspontot fogja képviselni az RMDSZ-szel esedékes találkozóján is. Ezek után nagy meglepetést okozott azzal, hogy az RMDSZ-es találkozó után említést sem tett erről az elképzelésről, ellenben igen méltányosnak nevezte az RMDSZ „belső koalícióra” vonatkozó javaslatát. A Polgári Pártot ez nagyon kellemetlenül érintette, illetve nagymértékben gyengítette a párt tárgyalási pozícióit, ez is volt az oka annak, hogy az RMDSZ-szel folytatott második tárgyalási menetben lényegében elfogadta az RMDSZ javaslatát (amiből a fentebb jelzett okok miatt végül nem lett semmi). Ekkor következett be az a váratlan fordulat,

hogy az RMDSZ az EMNT-vel kezdett tárgyalásokat a választáson való együttes indulásról. Hogy miről és mit tárgyaltak, arról gyakorlatilag csak az érintettek tudnak, mert a megbeszélés a nyilvánosság teljes kizárásával zajlott, köztudott csak az eredmény: megállapodás végül nem született.

Nem úgy fél év elmúltával, amikor a két szervezet viszonylag rövid úton megállapodott az EP-választáson való közös indulásról. A bevezető tanulmány szerzői a megállapodás létrejöttében elsősorban külső tényezőket, illetve az RMDSZ megváltozott helyzetét tekintik relevánsnak. Ezen tényezőknek lehetett szerepe a gyors megegyezésben, de nem szabad elhanyagolni azt sem, hogy az EMNT 2009-re gyakorlatilag félretette azokat az előfeltételeket, amelyek az előző EP-választás alkalmával lehetetlenné tették a megállapodást. Nincs már szó a magyar politikai érdekképviselő átalakításáról, az RMDSZ elszámoltatásáról, az erőforrások feletti civil ellenőrzésről, se más hasonló, az RMDSZ monopóliumát veszélyeztető követelésről. Csak egy később létrehozandó egyeztető fórumról beszélnek, aminek a megállapodás aláírásakor még csak neve volt, illetve annyit lehetett tudni, hogy létrehozásáról és működéséről majd később döntenek. A tévedés leghalványabb veszélye nélkül kijelenthető, hogy ugyanezt a megállapodást az RMDSZ 2007-ben is aláírta volna, hisz megkímélte volna őket egy költséges és erőltetett kampánytól, no meg attól, hogy bebizonyosodjon: nem mindenhatóak, lehet győzni ellenükben. Az igazi kérdés tehát eme megállapodás kapcsán az, hogy milyen megfontolás vezette Tőkés Lászlót, amikor ezt aláírta, elfogadta. Ezt sokan találgatják azóta is, de maga az EMNT elnöke ez idáig érdemi, logikus magyarázatot nem adott rá.

A 2009-es megállapodás kapcsán az is elmondható, hogy túlzás átütő sikerről beszélni, hisz mindössze két dologban állapodtak meg. Egyik az, hogy Tőkés László RMDSZ színekben indul, ebből pedig mindkét fél kétségtelenül nyert, hisz a választási „siker” borítékolható volt, egyik félnek sem kellett izgulni, nem volt szükség olyan látványos és költséges kampányra, nem kellett éberrel figyelni a másik fél húzásait, s válaszokat találni azokra, ráadásul még a választópolgárok is boldogok voltak, mert meghallgatásra talált az összefogásra vonatkozó igényük. Az is kiszámítható volt nagyjából, hogy továbbra is három erdélyi magyar kerül be a brüsszeli parlamentbe, tehát még azt a kérdést sem lehet majd ennek alapján eldönteni, hogy a verseny vagy az összefogás a nagyobb mozgósító erő.

A másik konkrétum a megállapodásban az Erdélyi Magyar Egyeztető Fórum létrehozásáról szól, ami azóta valóban megalakult, de ennél több pozitívumot már nem lehet elmondani róla. Míg az RMDSZ nem volt kormányon, még kicsit mímelte azt, hogy egyes sarkalatos kérdésekről hajlan-

dó legalább tárgyalni az EMNT-vel, de arra már nem volt példa, hogy bár-miben, a legapróbb dologban sikerült volna megállapodniuk.

Ugyanakkor az is tény, hogy a nemzeti oldalon sokan megütközve vet-ték tudomásul ezt a megállapodást, s vérmérséklettől függően kétkedve csó-válták a fejüket, avagy árulást kiáltottak. Sok jóval nem kecsegtet a freudi elszólásként is tekinthető, a bevezető tanulmányban a 2009-es megállapo-dással kapcsolatban használt „teljes körű kiegyezés” szófordulat sem. Az utóbbi egy év történései ugyan egyértelműen arra utalnak, hogy ilyenre nem került sor, sőt, az EMNT és az RMDSZ között feszültebb a viszony, mint valaha, éppen ezért még érthetlenebb ez a szófordulat most egy olyan ember szájából, aki közelről ismeri az elmúlt 21 év közéleti történéseit.

Még mindig a 2009-es megállapodásnál maradva annak kétségtelenül negatív következménye volt az EMNT és a Magyar Polgári Párt közötti vi-szony nagymértékű romlása. Az a nehezen értelmezhető helyzet alakult ki, hogy míg az EMNT eredetileg a pártok közötti párbeszéd egy lehetséges fóruma volt, egy olyan „országgyűlés”, ahol a pártok megvitatják a „külpoli-tika” kérdéseit, felvázolják a közös fellépés útjait és módjait, egyik napról a másikra az egyik párt kizárásával (mert ez történt, még akkor is, ha a tanul-mány szerzői igencsak eufemisztikusan, de inkább tényszerűen hamisan úgy fogalmaznak, hogy „az EP-választások előtt létrejött magyar összefo-gás, amelyből végül kimaradt a Magyar Polgári Párt”) az „országgyűlés” és a másik párt jut egy adott témában megállapodásra. Az RMDSZ, cserébe azért, hogy Tőkés Lászlót feltette a választási listája élére, visszaszerezte azt a politikai monopóliumot, amit két évvel korábban Tőkés László pontosan a polgári oldal segítségével tudott megtörni. Egyedüli magyar választási résztvevőként az RMDSZ megszerezte az összes magyar szavazatot, s fen-nen hirdethette, hogy lám, ismét ő a magyar érdekek egyedüli képviselője.

Az EMNT színeváltozásának másik jele 2009-ben az volt, hogy végleg szakított önkormányzati struktúrájával, beiratkozásos alapon új területi szervezeteket kezdett létrehozni (Székelyföldön is, ahol a települések jelen-tős részén 2003 óta léteznek a települési székely tanácsok, mint az autonó-mia-törekvés legitim képviselői), illetve elindították a Tanács jogi bejegyzé-sét, egyesületi formában, majd a Fidesz választási győzelme után, annak tá-mogatására alapozva (ezt a bevezető tanulmányban tételesen is kimondja többször Toró T. Tibor, az események egyik meghatározó szereplője) to-vábblépnek, s pártbejegyzésbe kezdenek. Ezek után világos, hogy az EMNT vezetői szakítottak az integráló, közvetítő szereppel, s a Magyar Polgári Párt teljesítményét kárhoztatva annak helyén be akarnak szállni a napi po-litikai harcba. Erre utal a tanulmány ezen mondata is: „Ugyanakkor fontos

megemlíteni, hogy a 2009-ben létrejött megállapodás nehezen működik az MPP támogatói bázisának integrálása nélkül.” Ez nyílt hadüzenet az EMNT részéről az MPP irányában, nem csoda tehát, hogy az EMNT-MPP viszony folyamatosan romlik 2009 óta. Arról lehetne vitatkozni, hogy a Polgári Párt azért teljesített-e gyengébben 2008-ban, mert az EMNT már akkor is arra játszott, hogy a párt dolgát megnehezítse (erre utalnak a korábban már említett, akkor meglepetést okozó események), s így indokoltá tegye azt, hogy helyére tör, vagy pedig valóban a párt gyenge teljesítménye juttatta Tőkés Lászlót arra a következtetésre, hogy az EMNT-nek ki kell lépnie eredeti szerepéből. Egy biztos: az elemi logikán elkövetett súlyos erőszak azt állítani, hogy „az EMNT-RMDSZ egyezmény ... és egyéb tényezők egyre marginalizáltabb helyzetbe sodorta Szász Jenőt és vele együtt az egész pártot. Ez ellen az MPP elnöke nem a konfliktus feloldásával, hanem annak fokozásával próbált védekezni, vagyis megpróbálta teljes mértékben leválasztani magát és pártját az EMNT-ről, azt folyamatosan az RMDSZ felé taszítva.” Ha valaki csak felületesen is követte a 2009-es év elején zajlott eseményeket, az számos jelét láthatta annak, hogy az MPP elnöke azt kérte, hogy az EMNT ne kössön megállapodást az RMDSZ-szel, s a megállapodás mégis létrejött, nem azért, mert Szász Jenő az EMNT-t az RMDSZ felé taszította, hanem azért, mert a két szervezet a megállapodást meg akarta kötni.

Végezetül a 2009-es RMDSZ-EMNT megállapodást akár úgy is lehet értelmezni, hogy igen fontos volt a „magyarság egységét” helyreállítani, s mivel az RMDSZ és a Polgári Párt közötti megegyezésre nem volt reális esély, ezért az EMNT politikai bölcsességet tanúsított, félretette addigi súlyos aggályait, s meghozta azt az áldozatot, hogy maga kötött paktumot az RMDSZ-szel. Ez azonban azokat a súlyos kérdéseket veti fel, hogy a megegyezés önmagában értéke-e, illetve hogy mit lehet joggal „magyar összefogásnak” nevezni. Ezekre a későbbiekben föltétlen visszatérek. Itt csak annyit jegyzek meg, hogy a bevezető tanulmány alapján azt lehetne gondolni, egy két szereplős politikai erőterről van szó, ahol kizárólag az RMDSZ és az EMNT létezik, a Polgári Párt egy bukott és múltó epizód.

Eme rész egyfajta lezárásaként elmondható, hogy mára az erdélyi magyar politikai palettán három szereplő van, melyek közül kettő ugyan választási szövetséget kötött 2009 elején, de ettől függetlenül (legalábbis a látható események szintjén) mindenki mindenkivel nagyon rossz viszonyban van. Hogy kicsit pontosabb, konkrétabb legyen:

- Az RMDSZ ugyan komoly nyertese a 2009-es paktumnak, a magyar kormánytól kapott vélt vagy valós pofonokat mind az EMNT számlájára

írja (holott történt egy s más 2010 előtt, ami indokoltta teszi azt, hogy a Fidesz nem rajong Markó Béláékért, emlékezzünk csak arra, hogy még a választások le se zajlottak, de az RMDSZ már gratulált az MSZP-nek a 2002-es választási győzelemhez). Ehhez jön még az, hogy az EMNT kényelmes szövetséges volt addig, míg nem volt jogilag bejegyezve, tehát bármiféle közös választási részvétel a gyakorlatban azt jelentette, hogy az EMNT által jelölt személyek az RMDSZ listáján kell induljanak, azt a tételt erősítve, hogy az RMDSZ az egyetlen létező politikai szereplő. Amint ez a helyzet változik, az RMDSZ már nem is szereti olyan nagyon az EMNT-t.

- Az EMNT ugyan szintén nyertese volt a 2009-es szövetségnek, továbbra is szemére veti az RMDSZ-nek az arroganciáját, s joggal hangoztatja az elszámolás szükségességét. Látna azt, hogy megállapodás ide vagy oda, az RMDSZ csak packázik vele az EMEF-ben, pártalapítás mellett dönt, s - legalábbis a jelek szerint - együttműködés helyett versenyre készül.

- Az RMDSZ nem tudja megbocsátani az MPP-nek, hogy megtörte politikai monopóliumát, s amíg arra egy mód van, igyekszik minimalizálni a 2008-as veszteségeit, illetve azzal igyekszik fenntartani a monopólium látszatát, hogy úgy tesz, mintha a Polgári Párt nem is létezne. Márpedig egy nem is létező párttal együttműködni ugyebár nem lehet.

- A Magyar Polgári Pártnak igencsak a begyében van a 2004-es választások alkalmával bemutatott RMDSZ-es trükk, a 2008-as helyhatósági választásoknak a remélnél gyengébb eredménye, illetve a 2008 nyarán bemutatott színjáték, ezért igencsak vágyik egy igazi visszavágóra, arra, hogy megmutassa, nem is olyan gyenge, mint amilyennek az RMDSZ folyton beállítja. Ezért nem különösen motivált bármiféle együttműködésre az RMDSZ-szel.

- Az EMNT (EMNP?) igen rossz véleménnyel van a Polgári Párttól, bár 2007-ben, de még 2008 elején is látszólag nagyon jó volt a viszony a két szervezet között. Az utóbbi két évben gyakorlatilag azzal van elfoglalva, hogy elfoglalja a párt helyét, s e célból néha megkérdőjelezhető eszközöket is bevet (lásd például a vitaindító tanulmányban: „az MPP-vel összefüggésbe hozható korrupciós botrányok”). Ilyen körülmények között nem lepne meg nagyon, ha kiderülne, hogy az igen sötét MPP-kép kialakulásában a kognitív disszonanciának is szerepe van.

- Az MPP-nek az EMNT-hez való viszonyulását az elmúlt két évben a fent említett EMNT-tevékenység határozza meg. Ép ésszel könnyű felfogni, hogy ha valaki a létezőre tör, akkor azt oly nagyon nem szereti, s a maga során folyton üt, rúg és harap. Az pedig teljesen mindegy, hogy ki kezdte, túlzás

nélkül elmondható, hogy ma az MPP-nek (legalábbis elnökségi szinten) rosszabb a viszonya az EMNT-vel mint az RMDSZ-szel.

Ezek után térjünk vissza a függőben hagyott kérdésekre, s nézzük meg, hogy

Mi az a magyar összefogás?

Ez első látásra banális kérdés, de ha kicsit figyelmesebben szemléljük az utóbbi évek történéseit, akkor hamar kiderül, hogy megvalósulására már csak azért sincs esély rövid távon, mert az egyes közszereplők nem is ugyanarra gondolnak, amikor ezt a kifejezést használják.

- Az RMDSZ számára egy olyan hívó szó, amivel a választókat arra lehet ösztökélni, hogy menjenek el szavazni, s a pecsétet a tulipánra üssék. Minekutána az RMDSZ egyre kevesebb szavazatot bír egy-egy választáson begyűjteni, illetve a választáson létezik más magyar jelölt is (legyen az független, avagy más párt, szervezet), a párt számára egyre inkább létkérdés, hogy meggyőzze a választókat: továbbra is ő az egyetlen hiteles magyar érdekképviselő, ráadásul befogadó, teret és lehetőséget biztosít mindenkinek, s ha valaki mégis függetlenként vagy más listán indul, az csak azért van, mert az illető összeférhetetlen, különutas, a magyar érdek árulója. Ezt bizonyítandó beszél magyar összefogásról akkor is, ha csak annyi történik, hogy valaki, aki amúgy az RMDSZ tagja, ezúttal nem függetlenként, hanem az RMDSZ listáján indul. Ugyanakkor az ő szempontjukból az összefogásnak igen fontos eleme az is, hogy az csak úgy jöhet létre, hogy valaki vagy valakik az RMDSZ jelöltjeként, annak a listáján indul(nak). Ezért tudtak összefogni a jogi személyiséggel nem rendelkező EMNT-vel, s ezért van az, hogy most formai szempontból teljes joggal mondják, hogy Tőkés László az RMDSZ listáján jutott mandátumhoz, akkor meg ne bántsa az RMDSZ-t. A választás előtt még együttműködés és összefogás volt, de másnapról már csak a párt listáján bejutott képviselők vannak, akik engedelmességgel és hálával tartoznak a pártnak azért, mert mandátumhoz juttatta őket.

- Az EMNT számára összefogás az, amiben az RMDSZ is meg az EMNT is benne van. Az előbbi azért, mert a legnagyobb hazai magyar szervezet, ami megkerülhetetlen, aminek választáson szerzett legitimációja van, aminek a szavára adnak még a nyugati kancelláriákon is. Ő maga pedig azért, mert az garanciát jelent arra, hogy az összefogás jó irányban halad, elvégre Tőkés László az az iránytű, aki az EMNT álláspontja szerint egyedül hiteles.

- A Polgári Párt szempontjából az összefogás a bejegyzett politikai szervezetek közötti együttműködést jelenti. Többek között ezért berzenke-

dett oly nagyon a 2009-es RMDSZ-EMNT megállapodás ellen, s ezt joggal tette, ma már az EMNT vezetői is belátják ezt, hisz a viszonyról hamar kiderült, hogy igencsak aszimmetrikus, az RMDSZ dominálja, s az EMNT szempontjai és szándékai egyszerűen nem érvényesülnek benne. Többek közt ez indokolja azt, hogy az EMNT pártbejegyzésről döntött.

Azt gondolom, nehéz elvitatni azt, hogy eme utóbbi álláspont elviekben is helyes. Politikai kérdésekben ugyanis a bejegyzett, választásokon induló, s a különböző szintű politikai testületekbe képviselőket delegáló szervezetek közötti megegyezésre van szükség ahhoz, hogy ezek a képviselők aztán a gyakorlatba is ültessék azt, amiben a szervezetek vezetői megállapodnak.

Ez azonban még csak a forma, ami tartalom nélkül nem értékelhető. Hogy még pontosabb legyek: a közösség elvárásának megfelelni akaró „magyar összefogás” meghatározó eleme kell, hogy legyen az, hogy a politikai szervezetek olyan célokban állapodnak meg, amelyek a magyar közösség megmaradásához és gyarapodásához vezetnek. Ez már át is vezet ahhoz a kérdéshez, hogy

Az összefogás cél, vagy eszköz?

A fentiekből már könnyen kitalálható, hogy az RMDSZ számára az összefogás maga a cél, legalábbis olyan értelemben, hogy ha el tudja mondani, hogy összefogott bárkivel, az magában elégséges, igazolja a nyitottságát, joggal várja el tehát, hogy az emberek rá szavazzanak, függetlenül attól, hogy az az összefogás mennyire reális vagy névleges, de még inkább függetlenül attól, hogy mi annak a kitűzött célja, mit lehet és mit sikerül általa elérni.

Az EMNT esetében kicsit bonyolultabb a helyzet, ugyanis 2006-ban még igen szigorú feltételekkel lett volna hajlandó összefogni az RMDSZ-szel, ami akkor, 17 év tanulságaival a hátuk mögött, teljes mértékben logikus volt. 2008-ra már radikálisan megváltozott a helyzet, mert az EMNT feltétel nélkül támogatta az RMDSZ-nek a Kárpát-medencei Magyar Autonomia Tanács nyári ülésére való meghívását, (véltetően) abból a megfontolásból, hogy az RMDSZ pusztja jelenléte nagyobb súlyt ad a KMAT-nak. Ezt követte a 2009-es, lényegében feltétel nélküli választási megállapodás, ami arra utal, hogy abban a pillanatban a szavazat-maximalizálásnál, a minél erősebb képviselőcsoport felállításánál fontosabb volt számukra az, hogy az EMNT – bár névleg – önálló politikai szereplőként jelenjen meg a nyilvánosság előtt. Az utóbbi két év történései (legalábbis a kommunikáció szintjén) arra utalnak, hogy az írott megállapodáson túl létezett még egy

gentlemen's agreement, amit az RMDSZ vezetői – bízva erőfölényükben, illetve abban, hogy az EMNT nem bejegyzett szervezet, ezért nem egyenlő felek – nem tartottak be. Ez valamennyire megmagyarázná azt, hogy az EMNT pártbejegyzésről határozott.

A Polgári Párt vezetői már 2008-ban nyilvánvalóvá tették, hogy támogatják a választási összefogást, hisz ezt nemcsak a körülmények diktálták (gondolok itt a helyhatósági választásokra például Marosvásárhelyen, illetve Erdély számos régiójában), de a politikai racionalitás is, mert ez azzal is járt volna, hogy az RMDSZ felhagy azzal a politikával, hogy önmagát egyedüli magyar pártnak tekinti, s elfogadja azt a realitást, hogy immár létezik más is a pályán. Ugyanez volt a helyzet 2009-ben is, ezt tanúsítják a párt hivatalos közleményei, illetve a pártvezetők nyilvános megszólalásai.

A magyar közösség szempontjából a dolog sokkal egyszerűbb és egyértelműbb: az összefogás csak egy eszköz, de ugyanakkor nélkülözhetetlen eszköz, ami nélkül szinte reménytelen elérni a célt, a romániai magyar nemzeti közösség számára már az RMDSZ 1993-as dokumentumaiban megfogalmazott hármas szintű autonómiát. Az már csak a közösség politikai érettségének (vagy inkább éretlenségének), manipulálhatóságának, illetve a politikusok propaganda-gépezeteinek tudható be, hogy jelentős tömegek meglegszenek esetenként azzal, hogy a plakátra rá van írva: „magyar összefogás”. Ugyanezen okoknak tudható be az, hogy politikusok számos esetben sikeresen nevezik autonómiának az útjavítást, egy iskola felújítását, némi papíron csöpögtetett, de a valóságban korlátozott nyelvhasználati jogokat, meg még számtalan olyan dolgot, amelyeknek az autonómia lényegéhez semmi, de semmi közük nincs. Az ő részükről ezek a dolgok érthetők, hisz főleg a hatalmon levők teljesítménykényszerben vannak, igazolniuk kell a választásukat, azt, hogy ott vannak, ahol vannak, mert másképp a következő választáson bukás lehet a sorsuk. Az ellenben érthetetlen, hogy fehér holló a közbeszédben az olyan józan hang, amelyik kimondja, hogy a király meztelen, hogy ezekért a tál lencsékért a közösségünk jövőjével fogunk fizetni.

Ezek után talán nekiveselkedhetünk annak a kérdésnek, hogy

Lesz-e magyar összefogás, s ha igen, mikor és milyen?

Az eddigiekből levonható az a következtetés, hogy a politikus már csak politikus, még akkor is, ha romániai magyar. Cselekedeteit tehát a politikai racionalitás vezérli: cél a hatalom megszerzése és megtartása, nem azért, mert a többivel szemben ő jó, a közösséget, annak boldogulását fogja szol-

gálni, hanem azért, hogy maga és szűkebb-tágabb köre számára előnyöket biztosítson. A kérdésre tehát látszólag igen könnyű megadni a választ: bármilyen rossz is legyen a személyes viszony két politikai vezető között, bármilyen ideológiai szakadék tátongjon két párt között, amint azt látják, hogy külön-külön vesztesre állnak, azonnal elfelejtik, hogy tegnap esetleg még azt hangoztatták, hogy a másik vagy a harmadik tulajdonképpen nem is létezik, nem kívánatos személy, akivel szóba sem állnak stb., s le fognak ülni egy asztalhoz, a vita tárgya pedig onnan kezdve az lesz, hogy ki mekkora szerephez jut az „összefogásban”. Szerencsés véletlen az, hogy Romániában a helyhatósági választások pár hónappal megelőzik a parlamentieket, így legalábbis a tömbmagyar vidékeken, ahol a magyar-magyar verseny nem csak hogy megengedett, de igen kívánatos, kézenfekvő eszköz áll rendelkezésre annak eldöntésére, hogy az egyes pártok milyen arányban küldjenek jelölteket a parlamentbe, abba a „nemzeti válogatottba”, amelynek egységesen kell fellépnie Bukarestben a közösségi jogainkért.

De mi ennek az egésznek az értelme, ha minden politikus amúgy is egykútya – kérdezheti joggal az, aki a fentieket olvassa. Legalább két okot lehet erre felsorolni. Egyrészt a pártok és politikusok között vannak különbségek, nem mindegy tehát, hogy egy jövődöbeli „magyar összefogás listáján” melyik pártnak mekkora lesz a súlya, érdemes tehát a pártokat, s azok jelöltjeit alaposan megismerni, és befolyásolni ezeket az arányokat. Másrészt a többpárti demokrácia attól jobb az egypárti diktatúránál, hogy a pártok valamennyire szemmel és sakkban tartják egymást, s ez érvényes a mi kis magyar társadalmunkra is. Ilyen körülmények között elmondható, hogy a közösségünk sorsának alakulása elsősorban a saját kezében van. Minél öntudatosabb, minél éberebb és minél határozottabb, annál többet tud elérni a saját maga számára. Konkrétan: ha leszámol azzal az illúzióval, hogy egy „erős, egységes” párt többet tud elérni, mint egy pártszövetség, illetve, ha alaposan és érdemben vizsgálja a hazai magyar politikai piacot, akkor elérhető az, hogy egy olyan magyar koalíció jöjjön létre, ami szakít az elmúlt 21 év gyakorlatával, véget vet a helyben topogásnak, az álságos sikerpropagandának, s végre határozottabban és céltudatosabban kezdi képviselni a közösségi érdekeket. Magyarán: ahhoz, hogy a nemzeti közösség szekerét a kátyúból kimozdítsa, a Polgári Pártnak meg a Néppártnak nem az RMDSZ-t kell legyőzni, hanem a közösséget meggyőzni. Meggyőzni arról, hogy létszükséglet egy kiegyensúlyozott többpárt-rendszer kialakítása.

Hogy a magyar pártok közötti együttműködés mikor és hogyan kezdődik el, azt nehéz lenne megjósolni. Megeshet az (s nem kétséges, hogy ez lenne a legcélszerűbb), hogy már a jövő tavaszi helyhatósági választás előtt

sikerül megállapodásra jutniuk egy olyan együttműködésben, ami a tömbmagyar vidékeken kívüli területekre vonatkozik, s lehetővé teszi, hogy tesszem azt újra magyar polgármestere legyen Marosvásárhelynek (ami igen-csak jó hatással lenne az egész magyar közösség moráljára, s ha valóban megváltoztatják a választási törvényt, akkor reális esély van rá); ehhez az kell, hogy a különböző felmérések azt mutassák: az RMDSZ komoly veszteségeket fog elkönyvelni, ha továbbra sem hajlandó érdemi együttműködésre. Ha ez nem így lesz, akkor arra lehet számítani, hogy valamiféle szemfényvesztést ismét elneveznek magyar összefogásnak, s vérre menő, kíméletlen küzdelem lesz jövő tavasszal, s annak a kimenetelétől függően lesz vagy nem lesz magyar koalíció a parlamenti választáson.

Az EMEF 2009 tavaszán alakult, azóta alig néhány alkalommal ülésezett, s az ülések konkrét eredménye csak az volt, hogy mindenki számára nyilvánvalóvá tették: a napirenden szereplő témákat gyökeresen másképpen látják. Létrehoztak ugyan munkacsoportokat is, melyek szintén ülésezgettek, de egy fél oldalas dokumentumot sem tettek le mindmáig az asztalra. Ezek után azt hiszem, nem lep meg senkit, ha azt mondom, hogy bár-hogy is alakuljanak a következő egy-másfél év eseményei, az EMEF-nek a magam részéről nagy jövőt nem jósolok. Még ha be is jegyzik az Erdélyi Magyar Néppártot (s ezáltal valamennyire kiegyenlítettebb lesz a viszony a két szerződő fél között), s bármennyire próbálja ez elcsábítani a Polgári Párt szavazóbázisát, ez maximum részben fog sikerülni, akkor pedig az EMEF a három politikai párt közül kettőnek a külön-megállapodása, és mint ilyen, nem alkalmas arra, hogy annak a kereteiben összmagyar megállapodásokat kössenek. Elvileg be lehet ebbe vonni a harmadik pártot is, ellenben az EMEF alig kétéves múltja igen sok negatívummal terhelt, s mint ilyen, célszerű lesz elfelejteni, s ha majd eljön az ideje, akkor nulláról indulva egy új megállapodást kötni, olyat, ami azon a felismerésen alapszik, hogy a pártok valóban együttműködésre vannak utalva. Aki azt gondolja, hogy az RMDSZ és az Erdélyi Magyar Néppárt lefedi a teljes hazai magyar politikai spektrumot, s hogy a párt bejegyzése után életet lehet lehelni az EMEF-be, s azt a politikai egyeztetés valós, eredményeket felmutatni képes fórumává lehet tenni, az véleményem szerint nincs tisztában a hazai magyar politikai élet realitásaival.